

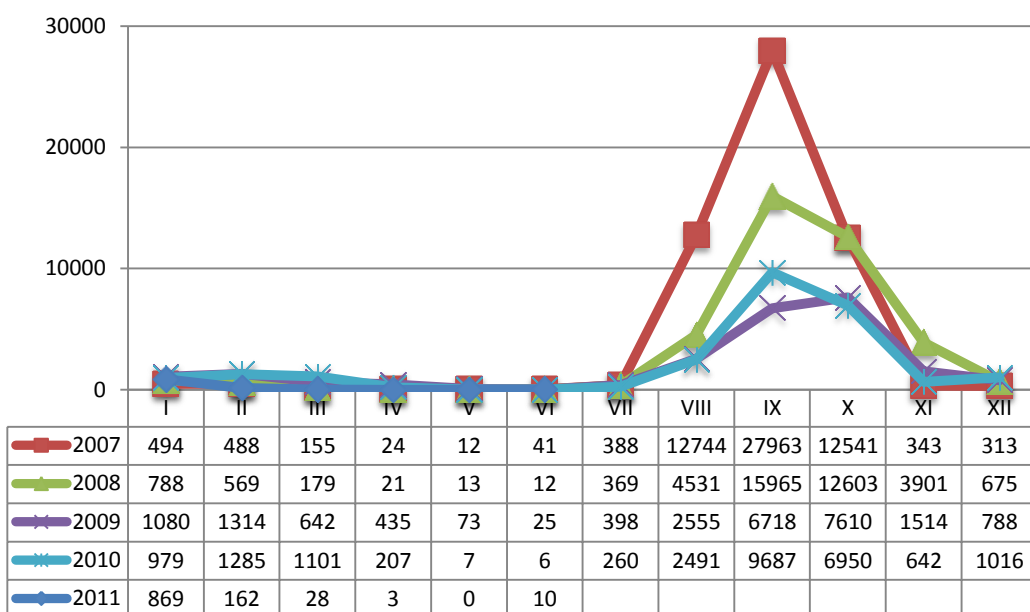
VAISIŲ IR UOGŲ KAINOS 2007–2011 METAIS PRICES OF FRUIT AND BERRIES IN 2007–2011

Laura PETRAUSKAITĖ

LAEI Produktų rinkotyros skyriaus ekonomistė, laura@laei.lt

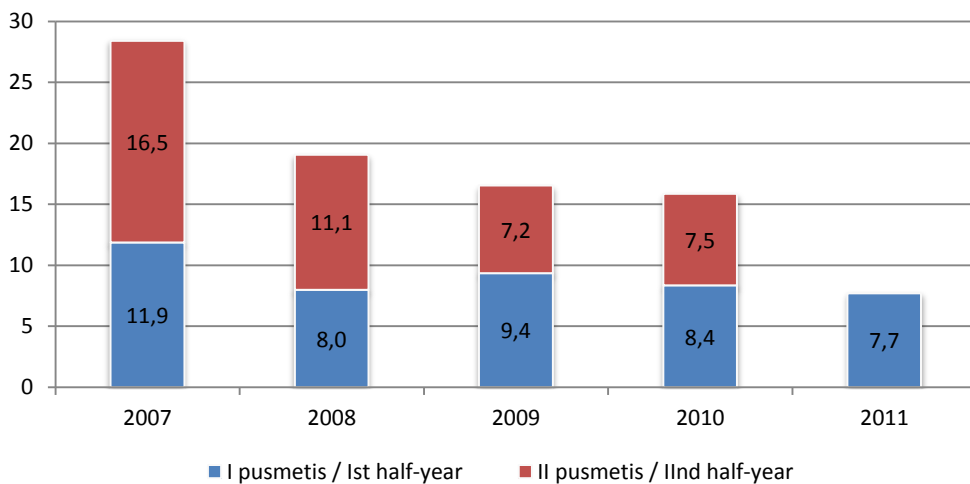
Sodininkystės sektorius priklausomas nuo gamtos sąlygų. Pastaraisiais metais klimatas Lietuvoje buvo nepalankus šiam sektoriui plėtotis. 2010 metais gautas gerokai mažesnis daugelio vaisių ir uogų derlius, ne didesnis jis ir 2011-aisiais. Sumažėjusi pasiūla sudarė sąlygas supirkimo ir mažmeninėms kainoms augti. Kainų augimo tempą šiek tiek stabdė sunki ekonominė situacija šalyje, dėl kurios sumažėjo vartotojų perkamoji galia.

Vaisių ir uogų 2011 metų I pusmetį supirkta 70 proc. mažiau nei 2010-ųjų ir 2009-ųjų tuo pačiu laikotarpiu, 32 proc. mažiau nei 2008-ųjų ir 11 proc. mažiau nei 2007-ųjų atitinkamu laikotarpiu (1 pav.).

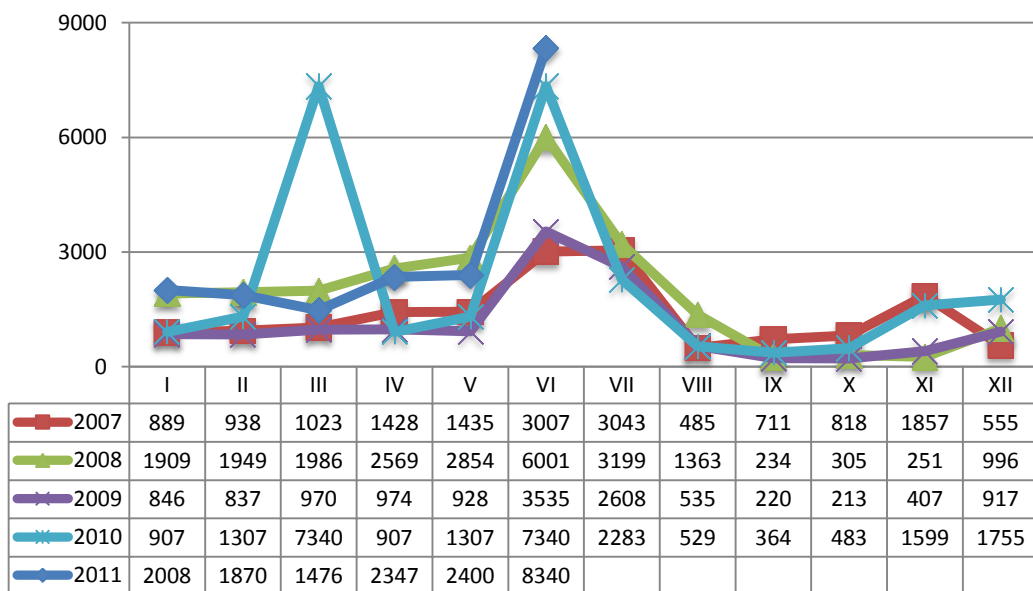
1 pav. Vaisių ir uogų supirkimas Lietuvoje 2007–2011 metais, t [12]
Figure 1. Purchase of fruit and berries in Lithuania in 2007–2011, t

Vaisių ir uogų supirkimo apimtis labiausiai priklauso nuo perdirbėjų pagamintos produkcijos paklausos, o ši keletą pastarųjų metų mažėjo. Vaisių ir uogų gaminių mažiau parduodama tiek vidaus, tiek užsienio rinkose (2 pav.). Nuo 2007 iki 2010 metų šios produkcijos paklausa nukrito daugiau nei 44 proc.

2 pav. Vaisių ir uogų gaminių pardavimas 2007–2011 metais, tūkst. t [1–5]
Figure 2. Sales of fruit and berry products in 2007–2011, thou t

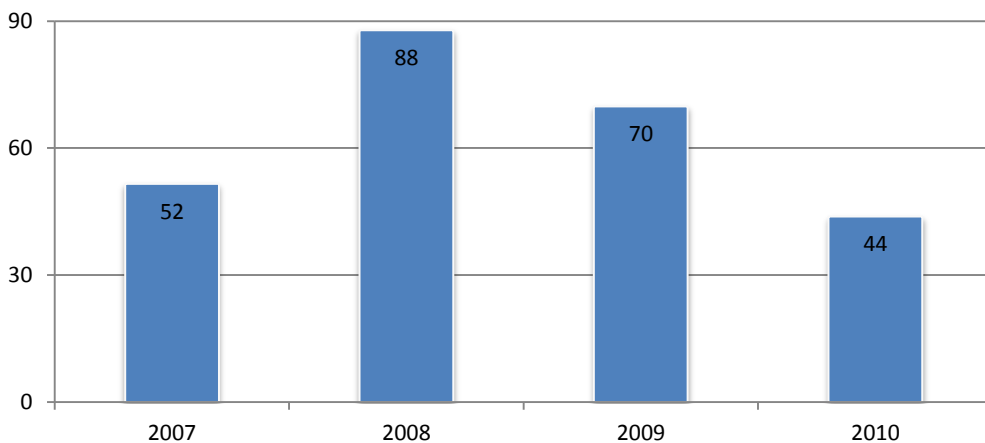
2011 metų I pusmetį vaisių ir uogų gaminių šalies gamintojai pardavė 35 proc. mažiau nei 2007-ųjų tuo pačiu laikotarpiu. Per penkerius metus pardavimų apimtis vidaus rinkoje sumažėjo 29 proc., o išorės rinkose – daugiau nei 41 proc. Pokyčius lėmė vartotojų mitybos ypatybės. Gaminiai iš vaisių ir uogų nėra pirmojo būtinumo prekė, dėl to sunkmečiu jų buvo perkama mažiau. Be to, sunkesniais laikais žmonės linkę daugiau gaminti namuose.

3 pav. Vaisių ir uogų supirkimo kaina Lietuvoje 2007–2011 metais, Lt/t [1–5]
Figure 3. Purchase prices of fruit and berries in Lithuania in 2007–2011, Lt/t

Nuo žaliavos paklausos priklauso ir vaisių bei uogų supirkimo kaina. Ji, kaip ir gaminių iš vaisių ir uogų paklausa, 2007–2009 metais smuko (3 pav.). Vidutinė supirkimo kaina 2009 metais buvo 39 proc. mažesnė nei 2007-aisiais.

2009 metais vidutinė vaisių ir uogų supirkimo kaina buvo pati mažiausia per visą 2007–2011 metų laikotarpį. Didžiausia vidutinė jų supirkimo kaina pasiekta 2010-aisiais. Skirtumas tarp didžiausios ir mažiausios tiriamojo laikotarpio vidutinės supirkimo kainos buvo 2,1 karto. 2010 metais, nepaisant ir toliau mažėjančios vaisių ir uogų gaminių paklausos, žaliava jiems gaminti buvo superkama didesnėmis kainomis nei ankstesniais metais. Tai lėmė net keletą metų iš eilės prastėjęs vaisių ir uogų derlius (4 pav.), kuris sumažino šviežių vaisių ir uogų pasiūlą. Dėl to padidėjo supirkimo kaina. Pasiūlos–paklausos dėsniai lėmė, kad vaisių ir uogų supirkimo kaina 2011 metų I pusmetį buvo trečdaliu mažesnė nei tuo pačiu 2010-ųjų laikotarpiu. Tačiau, palyginti su kitų tiriamųjų metų I pusmečiu, 2011-ųjų sausio–birželio mėnesiais vidutinė supirkimo kaina buvo didesnė vidutiniškai 76 proc.

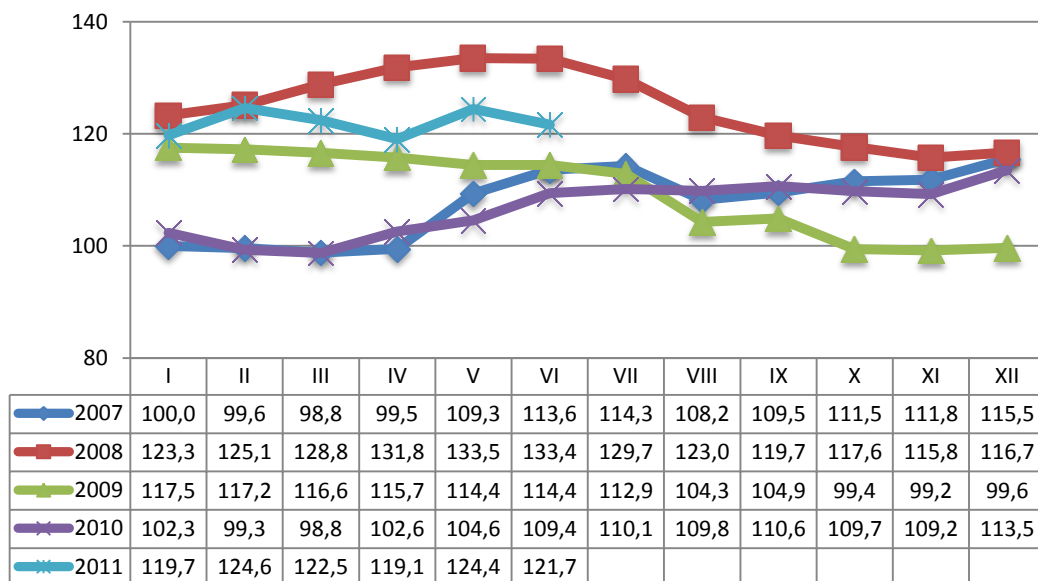

4 pav. Vaisių ir uogų derlius Lietuvoje 2007–2010 metais, tūkst. t [6; 10]
Figure 4. Harvest of fruit and berries in Lithuania in 2007–2010, thou t

Derliaus pokyčiai ir ekonominis sunkmetis, kurio metu sumažėjo gyventojų pajamos, nulėmė mažmenines vaisių ir uogų kainas. Aukščiausios jos buvo 2008-aisiais, o mažiausios – 2010-aisiais (5 pav.).

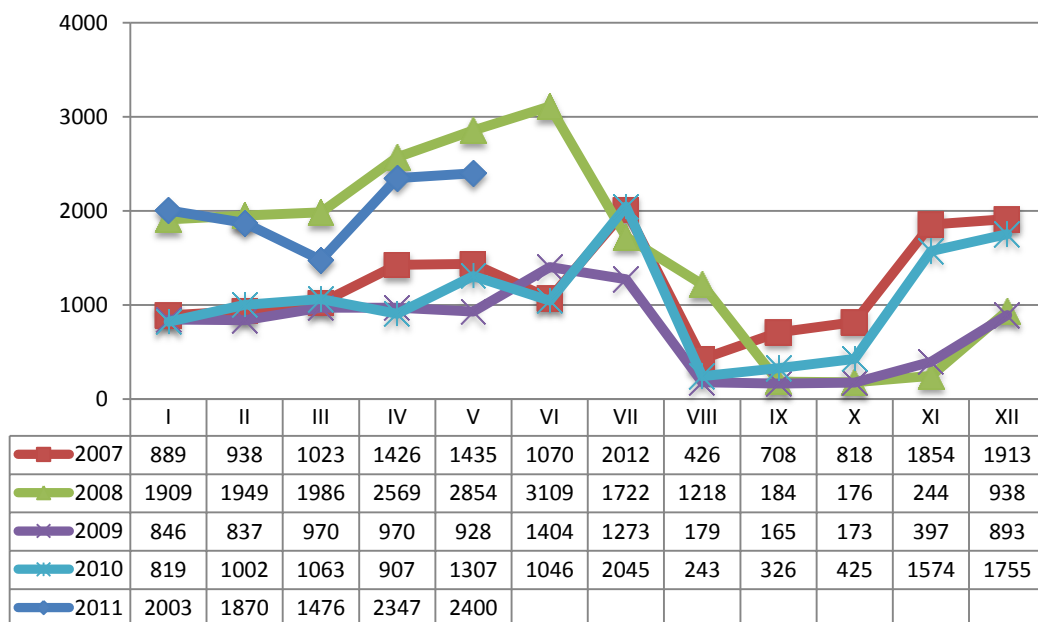
2011 metų I pusmetis vėl pasižymėjo aukštomis vaisių ir uogų mažmeninėmis kainomis. Vidutiniškai vaisiai ir uogos Lietuvoje 2011 metų sausio–birželio mėnesiais kainavo 19 proc. brangiau nei 2010-aisiais, 5 proc. – nei 2009-aisiais ir 13 proc. – nei 2007-aisiais, tačiau 6 proc. mažiau nei 2008-aisiais.

Lietuvoje daugiausia užauginama obuolių. Jų derlius sudaro daugiau nei 80 proc. viso vaisių ir uogų derliaus. Dėl šios priežasties obuolių supirkimo apimtis ir kainos lemia vidutinius vaisių ir uogų supirkimo rodiklius.

5 pav. Vaisių ir uogų mažmeninių kainų pokyčiai 2007–2011 metais, proc.
 (100 proc. = 2007 sausio mėn.) [7]

Figure 5. Changes of retail prices of fruit and berries in 2007–2011, % (100 % = January 2007)

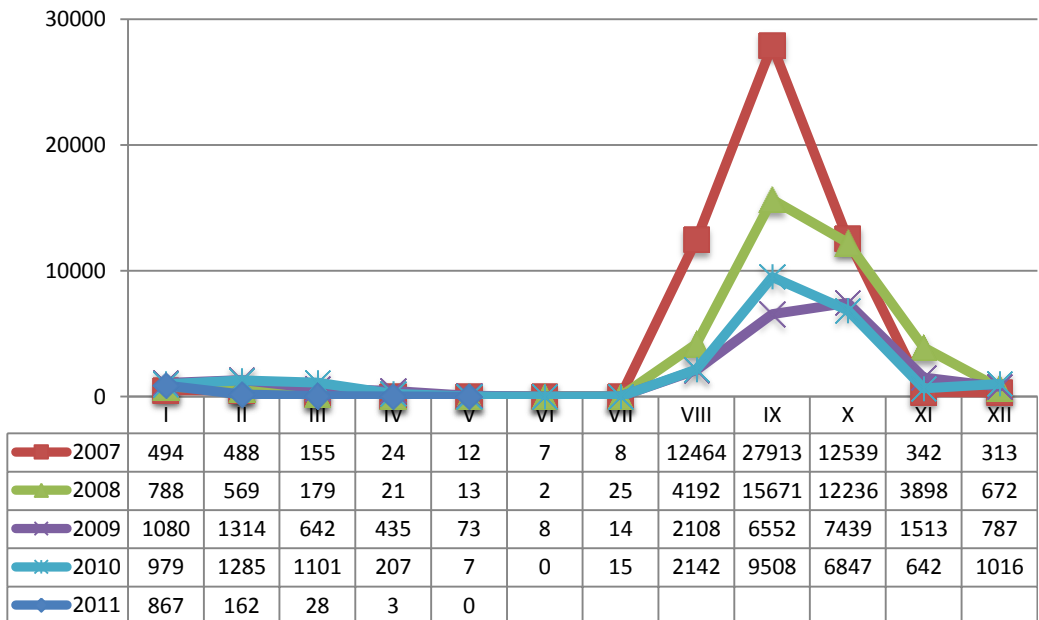

6 pav. obuolių supirkimo kaina Lietuvoje 2007–2011 metais, Lt/t [12]

Figure 6. Purchase prices of apples in Lithuania in 2007–2011, Lt/t

Obuoliai. 2011 metų pradžioje obuolių supirkimo kainos ėmė mažėti, tačiau tik I ketvirtį. Nuo sausio iki kovo kaina krito daugiau nei 26 proc. (6 pav.). II ketvirtį obuoliai buvo superkami tik balandį ir gegužę. Per tą laiką jų supirkimo kaina išaugo beveik 63 proc. I pusmetį obuoliai supirkti vidutiniškai daugiau kaip dvigubai brangiau negu atitinkamu laikotarpiu prieš metus, prieš dvejus ir 2007-aisiais. Palyginti su 2008-ųjų I pusmečiu, 2011-ųjų I pusmetį obuolių supirkimo kaina buvo didesnė maždaug 1 proc.

Obuolių supirkimo kainą lėmė jų paklausos ir pasiūlos pokyčiai. Šių vaisių nuo 2007-ųjų buvo superkama kiekvienų metų I pusmetį vis daugiau. Toks augimas tęsėsi iki 2010-ųjų (7 pav.). Tačiau 2011 metų pirmoje pusėje obuolių supirkta 70 proc. mažiau nei per tą patį laiką prieš metus ir 10 proc. mažiau nei 2007-aisiais.

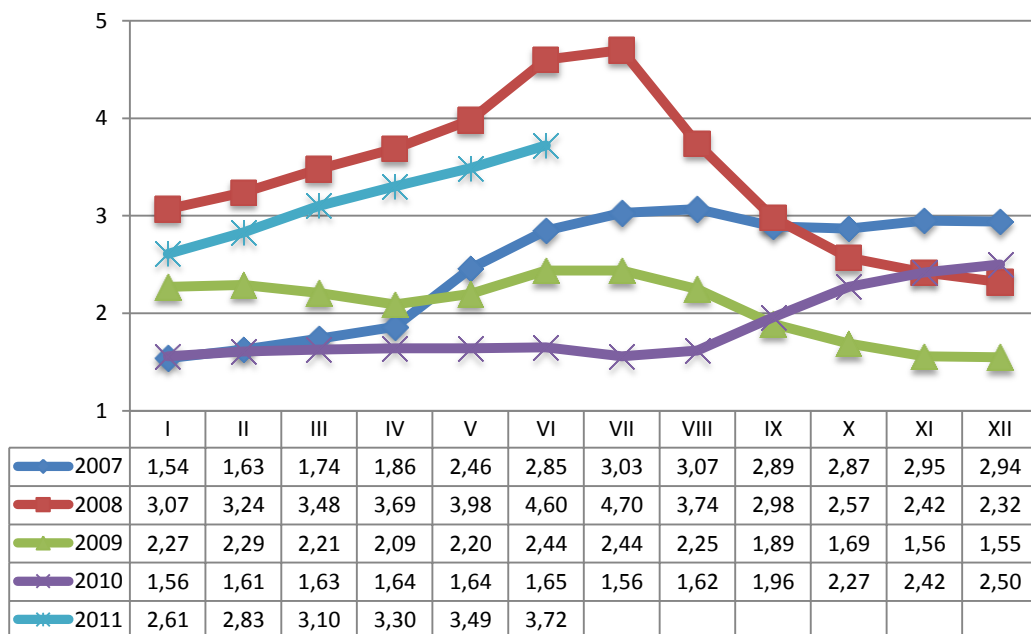

7 pav. Obuolių supirkimas Lietuvoje 2007–2011 metais, t [12]

Figure 7. Purchase of apples in Lithuania in 2007–2011, t

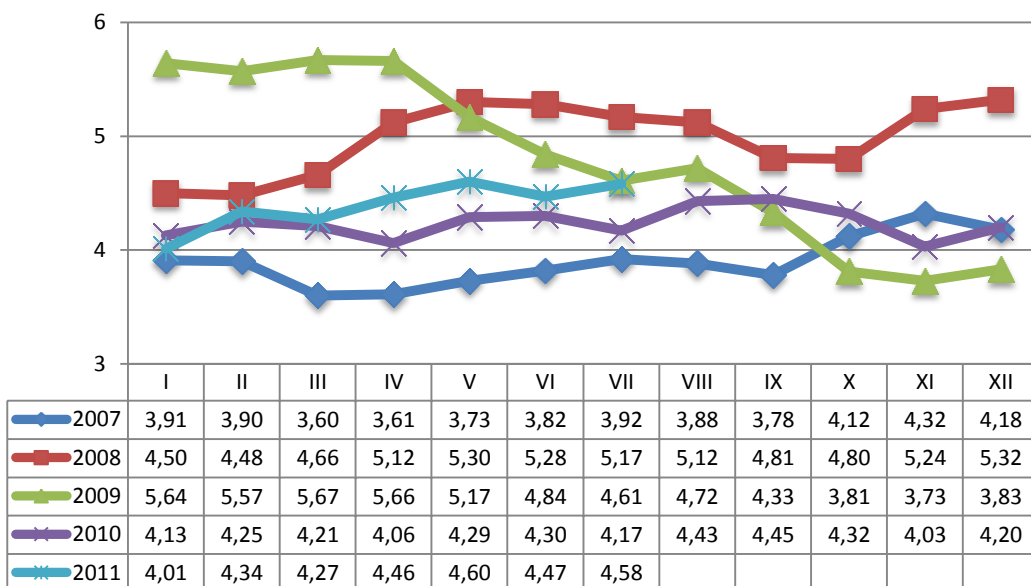
Superkamas kiekis sumažėjo dėl pastarųjų metų prasto obuolių derliaus. Tai sudarė sąlygas supirkimo kainoms didėti.

Mažmeninė obuolių kaina prekybos centruose didėjo nuo 2010 metų vasaros. Ši tendencija tęsėsi ir 2011-ųjų I pusmetį. Statistikos departamento duomenimis, vidutinė mažmeninė II klasės obuolių kaina per 2011 metų sausio–birželio mėnesius išaugo beveik 43 proc. Palyginti su tuo pačiu 2010-ųjų laikotarpiu, obuoliai mažmeninėje rinkoje 2011-ųjų I pusmetį kainavo beveik 2 kartus brangiau (8 pav.). Mažmeninė kaina 2011 metų sausio–birželio mėnesiais viršijo ir 2009-ųjų (41 proc.), ir 2007-ųjų (58 proc.) to paties laikotarpio kainą. Nors nuo aukščiausios 2008-ųjų to laikotarpio kainos 2011 metų I pusmečio obuolių mažmeninė kaina dar atsiliko 14 proc.

8 pav. obuolių vidutinė mažmeninė kaina Lietuvoje 2007–2011 metais, Lt/kg [8]
 Figure 8. Average retail prices of apples in Lithuania in 2007–2011, Lt/kg

Kriaušės. Kaip ir ankstesniais metais, 2011 metų I pusmetį kriaušės Lietuvoje nebuvo superkamos. Supirkimas įprastai prasideda tik vasaros pabaigoje.

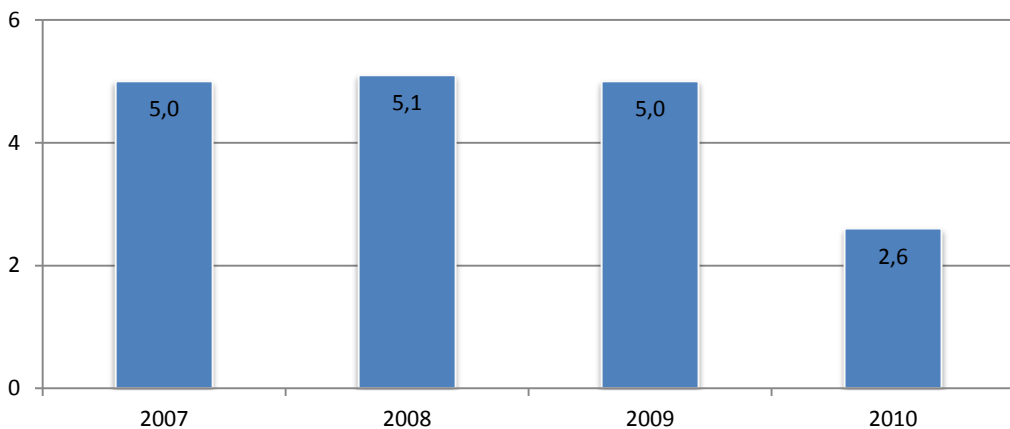

9 pav. kriaušių vidutinė mažmeninė kaina Lietuvoje 2007–2011 metais, Lt/kg [11]
 Figure 9. Average retail prices of pears in Lithuania in 2007–2011, Lt/kg

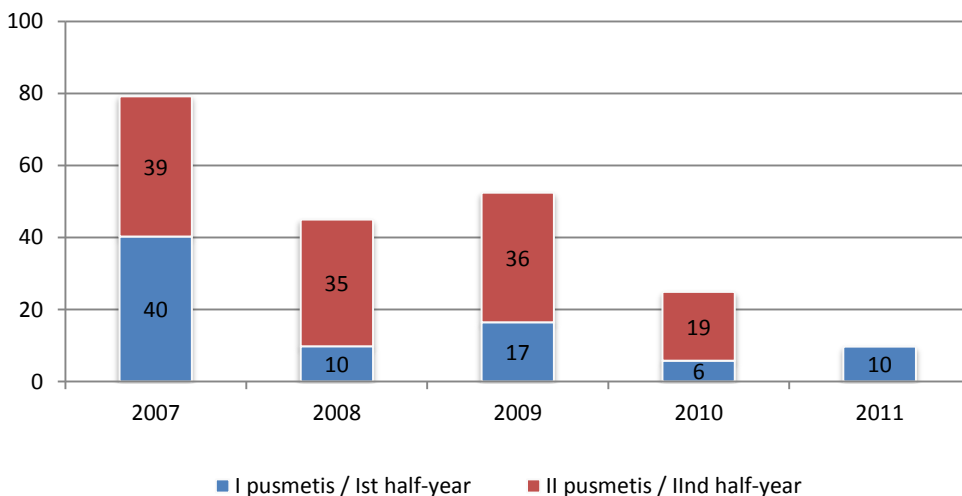
Mažmeninėje rinkoje dažniausiai prekiaujama importuotomis kriaušėmis. 2011 metais nuo sausio iki birželio mėnesio kriaušės pabrango daugiau nei 14 proc. 2011 metų I pusmetį kriaušių vidutinė mažmeninė kaina buvo beveik 4 proc. didesnė nei 2010-ųjų atitinkamo laikotarpio kaina ir 14 proc. didesnė nei 2007-ųjų (9 pav.). O palyginti su aukščiausia kaina 2009-aisiais, 2011 metų I pusmečio kriaušių mažmeninė kaina buvo apie 20 proc. mažesnė.

Lemiamas kriaušių mažmeninės kainos veiksnys taip pat buvo paklausos ir pasiūlos santykis. 2010 metais surinktas pats mažiausias kriaušių derlius nuo 2007-ųjų.

Braškės. Keletas pastarųjų metų braškėms buvo labai nepalankūs. Tai lėmė prastą šių uogų derlių. 2010 metais surinkta perpus mažiau braškių nei 2007–2009 metais (10 pav.). Ūkininkų teigimu, 2011 metai taip pat buvo prasti.

10 pav. Braškių derlius Lietuvoje 2007–2010 metais, tūkst. t [6; 9]
 Figure 10. Harvest of strawberries in Lithuania in 2007–2010, thou t

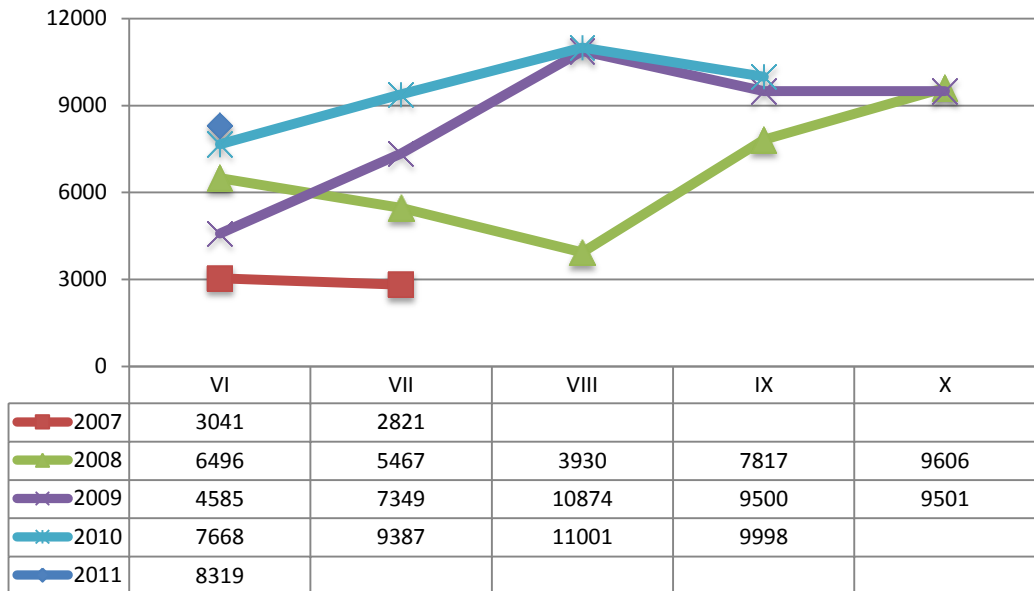

11 pav. Braškių supirkimas Lietuvoje 2007–2011 metais, t [12]
 Figure 11. Purchase of strawberries in Lithuania in 2007–2011, t

Dėl nedidelio derliaus 2010 ir 2011 metų I pusmetį braškių supirkta gerokai mažiau nei 2007-aisiais ar 2009-aisiais (11 pav.).

2011 metais braškės buvo superkamos tik birželio mėnesį. Per tą laiką jų supirkta apie 67 proc. daugiau nei prieš metus, tačiau, palyginti su 2009 ir 2007 metų birželio mėnesiu, supirkimo apimtis buvo sumažėjusi atitinkamai 41 ir 76 proc.

Nederlius nulėmė braškių supirkimo kainą. 2010 metais ji buvo vidutiniškai trečdaliu didesnė nei 2009-aisiais, dviem trečdaliais – nei 2008-aisiais ir 3,3 karto – nei 2007-aisiais (12 pav.).

12 pav. Braškių supirkimo kaina Lietuvoje 2007–2011 metais, Lt/t [12]
Figure 12. Purchase prices of strawberries in Lithuania in 2007–2011, Lt/t

2011 metų birželio mėnesį braškių supirkimo kaina buvo 8 proc. didesnė nei 2010-aisiais. Palyginti su 2009, 2008 ir 2007 metų birželio mėnesio kaina, braškės 2011 metais supirktos atitinkamai 81 proc., 28 proc. ir 2,7 karto brangiau.

IŠVADOS

2010 metai nebuvo derlingi, todėl dėl nepakankamos vaisių ir uogų pasiūlos 2011 metų I pusmetį jų supirkta mažiau nei ankstesniais metais. Nederlius ir vaisių bei uogų paklausos pokyčiai lėmė jų kainas. Supirkimo kainos 2011-ųjų pirmoje pusėje buvo trečdaliu mažesnės nei tuo pačiu 2010-ųjų laikotarpiu, tačiau žymiai didesnės nei 2007–2009 metų sausio–birželio mėnesiais. Mažmeninėje rinkoje vaisiai ir uogos 2011 metų I pusėje taip pat kainavo brangiau nei ankstesniais metais, neviršytos tik 2008-ųjų atitinkamo laikotarpio mažmeninės kainos.

LITERATŪRA

1. *Gaminių gamyba 2007*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2008. ISSN 1648-5777.
2. *Gaminių gamyba 2008*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2009. ISSN 1648-5777.
3. *Gaminių gamyba 2009*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2010. ISSN 1648-5777.
4. *Gaminių gamyba 2010*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2011. ISSN 2029-5960.
5. *Gaminių gamyba 2011*. Statistikos departamento išankstiniai duomenys.
6. *Lietuvos žemės ūkis 2009*. Vilnius: Statistikos departamentas, 2010. ISSN 2029-3658.
7. *M2020103: Vartojimo prekių ir paslaugų kainų pokyčiai. Požymiai: Individualaus vartojimo išlaidų pagal paskirtį klasifikatorius (COICOP)* [interaktyvus]. Vilnius: Statistikos departamento rodiklių duomenų bazė, 2011 [žiūrėta 2011 m. rugsėjo 20d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.stat.gov.lt>>.
8. *M2020113: >>>Pagrindinių maisto produktų ir degalų mažmeninės kainos. Požymiai: administracinė teritorija, Individualaus vartojimo išlaidų pagal paskirtį klasifikatorius (COICOP)* [interaktyvus]. Vilnius: Statistikos departamento rodiklių duomenų bazė, 2011 [žiūrėta 2011 m. rugsėjo 20d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.stat.gov.lt>>.
9. *M5010302: Žemės ūkio augalai šalyje. Požymiai: rūšis, ūkio tipas* [interaktyvus]. Vilnius: Statistikos departamento rodiklių duomenų bazė, 2011 [žiūrėta 2011 m. rugsėjo 20d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.stat.gov.lt>>.
10. *M5010305: Sodai ir uogynai (nuo 2003 m.). Požymiai: rūšis, ūkio tipas* [interaktyvus]. Vilnius: Statistikos departamento rodiklių duomenų bazė, 2011 [žiūrėta 2011 m. rugsėjo 20d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.stat.gov.lt>>.
11. *Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacija* [interaktyvus]. Kaunas: Žemės ūkio rūmai, 2011 [žiūrėta 2011 m. rugsėjo 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zur.lt>>.
12. *Žemės ūkio produkcijos supirkimas*. Statistikos departamento išankstiniai duomenys.